

Թարգմանությունը տրամադրել է ՀՀ Արտաքին գործերի նախարարությունը:

ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵ

Նախարարների կոմիտեի Rec(2004) 6 հանձնարարական-առաջարկությունը անդամ պետություններին

«Իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների բարելավման մասին»

(ընդունված է Նախարարների կոմիտեի կողմից 2004 թվականի մայիսի 12-ին, իր 114-րդ
նստաշրջանի ընթացքում)

Նախարարների կոմիտեն, Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության 15-րդ հոդվածի «բ» կետի համաձայն,

Հաշվի առնելով, որ Եվրոպայի խորհրդի նպատակն է իր անդամների միջև առավել սերտ միասնության հասնել և որ այդ նպատակին հասնելու համար ամենակարևոր միջոցներից է մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանությունը և հետագա զարգացումը,

Վերահաստատելով իր համոզմունքը, որ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Կոնվենցիան (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) պետք է մնա Եվրոպայում մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում էական վկայակոչման կետը և հիշեցնելով իր հանձնառությունը միջոցնոր ձեռնարկել Կոնվենցիայով հիմնված վերահսկողության համակարգի երկարաժամկետ արդյունավետությունն ապահովելու նպատակով,

Հիշեցնելով Կոնվենցիայով հիմնված վերահսկողության համակարգի օժանդակ (սուբսիդիար) բնույթը, որը, վերջինիս 1-ին հոդվածին համապատասխան, ենթադրում է, որ Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքները և ազատությունները առաջին հերթին պետք է պաշտպանվեն ազգային մակարդակում և կիրառվեն ազգային մարմինների կողմից,

Ողջունելով այս կապակցությամբ այն, որ Կոնվենցիան բոլոր անդամ պետությունների ներպետական իրավական համակարգի մաս է կազմում,

Ընդգծելով, որ ինչպես Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածն է պահանջում, անդամ պետությունները պարտավորվում են ապահովել, որ յուրաքանչյուր ոք, որը բողոքում է Կոնվենցիայով ճանաչված իր իրավունքների և ազատությունների խախտման առիթով, ազգային որևէ ատյանի առջև արդյունավետ իրավական պաշտպանության իրավունք ունենա

Հիշեցնելով, որ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի («Դատարան») դատական նախադեպի իմաստով իրավական պաշտպանության մասն արդյունավետ միջոցի գոյությունը ապահովելու պարտավորությունից բացի, Պետությունները ընդհանուր պարտավորություն ունեն հարթել հաստատված խախտումների հիմքում ընկած խնդիրները,

Ընդգծելով, որ անդամ պետություններն իրենք պետք է ապահովեն, որ իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցները արդյունավետ լինեն ինչպես իրավունքում, այնպես էլ պրակտիկայում, և որ այդ միջոցները հանգեցնեն ըստ էության որոշման կայացման և հաստատված խախտման համարժեք հատուցման,

Նշելով, որ Դատարան ներկայացված գանգատները և Դատարանի կողմի կայացված վճիռները ցույց են տալիս, առավել քան երբևիցե, որ անդամ պետությունները պետք է արդյունավետ և կանոնավոր կերպով ապահովեն, որ իրավական պաշտպանության մասն միջոցները գոյություն ունենան բոլոր հանգամանքներում, և մասնավորապես, դատավարության գերազանցող տևողության դեպքում,

Գտնելով, որ Կոնվենցիայի ենթադրյալ խախտումների համար իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների առկայությունը թույլ կտա կրճատել Դատարանի աշխատանքի ծանրաբեռնվածությունը, մի կողմից, Դատարանում հարուցվող գործերի կրճատման պատճառով, մյուս կողմից, այն փաստի պատճառով, որ գործերի հանգամանալի քննարկումը ազգային մակարդակում կայունացնեն դրանց հետագա քննարկումը Դատարանի կողմից,

Ընդգծելով, որ իրավական պաշտպանության միջոցների բարելավումը ազգային մակարդակում, մասնավորապես կրկնվող գործերի առումով, կնպաստի նաև Դատարանի աշխատանքի ծանրաբեռնվածության կրճատմանը,

առաջարկում է անդամ պետություններին, հաշվի առնելով հավելվածում նշված լավ գործելակերպը,

1. ապահովել, մշտական վերահսկողության միջոցով, դատարանի դատական նախադեպի լույսի ներքո, որ իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցները գոյություն ունենան յուրաքանչյուր անձի համար, որ բողոքում է Կոնվենցիայի ենթադրյալ խախտման առթիվ և որ

միջոցները հանգեցնեն ըստ էության որոշման կայացման և հաստատված խախտման համարժեք հատուցման,

II. վերանայել, Պետության իրավունքում կամ գործելակերպում կառուցվածքային կամ ընդհանուր թերություն հայտնաբերած Դատարանի վճիռների հիման վրա, գոյություն ունեցող իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների արդյունավետությունը և, անհրաժեշտության դեպքում, ներդնել իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցներ, կրկնվող գործերը Դատարան ներկայացնելը բացառելու նպատակով,

III. հատուկ ուշադրություն դարձնել վերոհիշյալ I և II կետերի շրջանակում, դատավարության գերազանցող տևողության համար պաշտպանելի հայտարարությունների դեպքում իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների գոյությանը:

Չանձնարարում է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին անհրաժեշտ միջոցներ հատկացնել անդամ պետություններին համապատասխան աջակցություն տրամադրելու համար, որոնք սույն հանձնարարական-առաջարկությունը իրականացնելու համար նման աջակցություն կխնդրեն:

Ներածություն

1. Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի («Կոնվենցիա») 50-րդ տարեդարձը նշելու համար Հունու 2000 թվականի նոյեմբերի 3-4-ը կայացած նախարարական կոնֆերանսը¹ ընդգծել է Կոնվենցիայով ամրագրված իրավունքների և ազատությունների պահպանումն ապահովելու անդամ պետությունների առաջնային պատասխանատվությունը, որոնք պարտավոր են ունենալ անհրաժեշտ իրավաբանական գործիքներ, որպեսզի կանխեն խախտումները և անհրաժեշտության դեպքում վերականգնեն խախտված իրավունքները: Դա, մասնավորապես, պահանջում է, Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածին համապատասխան, ներդնել Կոնվենցիայի բոլոր խախտումների համար իրավական պաշտպանության արդյունավետ ներպետական միջոցներ²: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի («Դատարան») դատական նախադեպը³ զարգացրել է Կոնվենցիայի անդամ պետությունների համար պարտադիր այս պահանջի կիրառման շրջանակը, հատկապես նշելով.

- 13-րդ հոդվածն ապահովում է ներպետական իրավունքում պաշտպանության միջոցների գոյությունը, որը թույլ է տալիս Կոնվենցիայում ամրագրված իրավունքների և ազատությունները պաշտպանել:

- Այս հոդվածը, հետևաբար, պահանջում է, որ լինի իրավական պաշտպանության միջոց, որը հնարավորություն է տալիս ըստ էության քննարկել Կոնվենցիայի վրա հիմնված բողոքը և համարժեքորեն վերականգնել խախտված իրավունքը: Այս պարտավորության շրջանակը տարբերվում է կախված դիմողի հայցի (դիմումի) բնույթից: Այնուամենայնիվ, իրավական պաշտպանության պահանջվող միջոցը պետք է արդյունավետ և իրական լինի ինչպես իրավունքում, այնպես էլ պրակտիկայում:

- Սա ենթադրում է, հատկապես, որ այդ միջոցները խոչընդոտեն Կոնվենցիային չհամապատասխանող միջոցառումների կատարմանը, որի հետևանքները պոտենցիալ անուղղելի են:

- Մարմինը, որի մասին խոսվում է 13-րդ հոդվածում, պարտադիր չէ, որ լինի դատական մարմին, բայց նրա լիազորությունները և նրա կողմից տրամադրվող երաշխիքները պետք է համապատասխան լինեն զմահատելու համար, թե ինչքանով է նրա կողմից տրամադրված իրավական պաշտպանության միջոցն արդյունավետ:

- 13-րդ հոդվածի իմաստով «իրավական պաշտպանության միջոցի» «արդյունավետությունը» կախված չէ այն բանից, թե ինչքանով է այն դիմումատուի համար նպաստավոր որոշման հանգեցնելու, ընդհակառակը, այն նվազագույնս պահանջում է, որ գործը արագ քննարկվի:

2. Մոտ անցյալում, հատուկ շեշտվել է դատավարության գերազանցող տևողության կապակցությամբ պաշտպանության միջոց ունենալու կարևորությունը⁴, հիմնախնդիր, որը Դատարան ներկայացված բազմաթիվ զանգատների հիմքում է, նույնիսկ, եթե այն միակ հիմնախնդիրը չէ:

3. Դատարանն առճակատվում է մշտապես աճող զանգատների հետ: Այս իրավիճակը վարկաբեկում է համակարգի արդյունավետությունը երկարաժամկետ կտրվածքով, ուստի և պահանջում է անդամ պետություններից ուժեղ հակազդեցություն⁵: Հենց հստակորեն այս համատեքստում է իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի առակայությունը հատուկ կարևորություն ստանում: Իրավունքի պաշտպանության առկա ներպետական միջոցների բարելավումը մեծ հավանականությամբ դատարանի աշխատանքի վրա կունենա թե քանակական, թե որակական ազդեցություն:

¹ Մարդու իրավունքների վերաբերյալ նախարարական կոնֆերանսի թիվ մեկ Բանաձևի 14 (i) կետ («Ազգային և եվրոպական մակարդակներում մարդու իրավունքների պաշտպանության ինստիտուցիոնալ և ֆունկցիոնալ իրականացումը»), Բաժին A («Բարելավել Կոնվենցիայի իրականացումը անդամ պետություններում»):

² 13-րդ հոդվածը նշում է «Յուրաքանչյուր ոք, ում Կոնվենցիայով ճանաչված իրավունքները խախտվել են, իրավունք ունի որևէ ազգային ատյանում իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի»: Հարկ է նշել, որ սույն հավելվածը չի պարունակում հատուկ ընթացակարգային երաշխիքները, որոնք բխում են Կոնվենցիայով երաշխավորված նյութական իրավունքներից, ինչպիսին օրինակ 2 և 3 հոդվածները:

³ Տես, օրինակ, Կոնկան ընդդեմ Բելգիայի գործով 2002 թվականի պետրվարի 5-ի վճիռը (64 և հաջորդող կետերը):

⁴ Կուլլան ընդդեմ Լեհաստանի գործով՝ 2000 թվականի հոկտեմբերի 26-ի վճիռ:

⁵ Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի 2003 թվականի մայիսի 14-ի Հռչակագիրը «Ապահովել Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի երկարաժամկետ արդյունավետությունը»

- Մի կողմից, քննարկման ենթակա զանգատները պետք է որ պակասեն, ավելի քիչ դիմումատուներ ստիպված կլինեն Դատարան զանգատներ ներկայացնել, եթե նրանց բողոքները բավարար չափով խորապես քննարկված լինեն ազգային ատյաններում,

- Մյուս կողմից, Դատարանի կողմից զանգատների քննարկումը կոյուրացվի, եթե նրան ներկայացված գործերը նախօրոք ըստ էության քննարկված լինեն ազգային որևէ ատյանի կողմից՝ շնորհիվ իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների բարելավման:

4. Սույն հանձնարարական-առաջարկությունը հետևաբար խրախուսում է անդամ պետություններին ուսումնասիրել իրենց համապատասխան իրավական համակարգերը՝ Դատարանի դատական նախադեպի լույսի ներքո և, կարիքի դեպքում, անհրաժեշտ և համարժեք միջոցներ ձեռնարկել՝ օրենսդրության կամ դատական պրակտիկայի զարգացման միջոցով 13-րդ հոդվածով պահանջված⁶ իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցն ապահովելու համար: Այս ուսումնասիրությունը, սկզբունքորեն, կարող է լինել պարբերական, բայց կարող է հետևել Դատարանի վճռին:

5. Սկզբնական շրջանում անդամ պետությունները կարող են դիմել փորձագետների, որպեսզի նրանք համապատասխան ոլորտներում գոյություն ունեցող իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների արդյունավետությունը գնահատելու համար ուսումնասիրություն կատարեն՝ բարելավում առաջարկելու նպատակով: Մարդու իրավունքների խթանման ազգային հաստատությունները և ոչ կառավարական կազմակերպությունները նույնպես կարող են մասնակցել այդ աշխատանքներին: Այնուհետև, իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների առկայության և արդյունավետության վերաբերյալ քննարկումը պետք է իրականացվի մշտապես, և մասնավորապես, Կոնվենցիայով պաշտպանվող իրավունքների և ազատությունների վրա ազդեցություն ունեցող օրենքի նախագծերի քննարկման ժամանակ: Այստեղ ակնհայտ կապ կա սույն Հանձնարարական-առաջարկության և «Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով ամրագրված չափանիշների հետ օրենքի նախագծերի, գործող օրենքների և վարչական գործելակերպի համապատասխանության ստուգման մասին» հանձնարարական-առաջարկության միջև:

6. Վերը շարադրվածից ելնելով, հետևյալ նկատառումները կարող են հաշվի առնվել:

Կոնվենցիան որպես ներպետական իրավական համակարգի անբաժանելի մաս

7. Իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի գոյության համար առաջին պահանջն է, որ Կոնվենցիայով նախատեսված իրավունքները երաշխավորված լինեն ներպետական իրավական համակարգում: Այս առումով, հաճելի է հաստատել, որ ներկայումս Կոնվենցիան բոլոր անդամ պետությունների իրավական համակարգի անբաժանելի մասն է կազմում: Այս զարգացումը նպաստել է իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների առկայությանը: Այն ուղեկցվել է այն փաստով, որ դատարանները և իրավակիրառ մարմինները ավելի ու ավելի են պահպանում դատարանի դատական նախադեպը ներպետական իրավունքի կիրառման ընթացքում և գիտակցում են իրենց պարտականությունը՝ ուղղակիորեն կատարել իրենց պետությանը վերաբերող Դատարանի վճիռները (Կոնվենցիայի 46-րդ հոդված): Միտումը ամրապնդվել է այն հնարավորությունների բարելավմամբ, համապատասխան (2000)2 Հանձնարարական-առաջարկության⁶, որ իրավասու ազգային մարմինները վերաքննարկում և վերաբացում են որոշ գործեր, որոնք Դատարանի կողմից հաստատված խախտումների հիմքում են եղել:

8. Իրավական պաշտպանության միջոցների բարելավումը պահանջում է նաև, որ լրացուցիչ գործողություններ կատարվեն, որպեսզի ազգային մարմինները, ներպետական իրավունքը կիրառելիս, կարողանան հաշվի առնել Կոնվենցիայի և, հատկապես, իրենց պետությանը վերաբերող դատարանի վճիռներից բխող պահանջները: Հատկապես, խոսքը վերաբերում է Դատարանի դատական նախադեպի հրապարակման և տարածման բարելավմանը (անհրաժեշտության դեպքում տվյալ պետության ազգային լեզվով կամ լեզուներով) և այս պահանջներին համապատասխան դատավորների և պետության այլ ծառայողների պատրաստմանը: Սույն հանձնարարական-առաջարկությունը, այսպիսով, սերտորեն կապված է նաև այս ոլորտում Նախարարների կոմիտեի երկու հանձնարարական-առաջարկությունների հետ⁷:

⁶ Նախարարների կոմիտեի Rec(2000) 2 հանձնարարական-առաջարկությունը անդամ պետություններին «Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վճիռների հիման վրա ազգային մակարդակում որոշ գործերի վերաքննարկման և վերաբացման մասին», ընդունված 2000 թվականի հունվարի 19-ին Նախարարների պատվիրակների 694-րդ ժողովի ընթացքում

⁷ Նախարարների կոմիտեի Rec(2002) 13 հանձնարարական-առաջարկությունը անդամ պետություններին «Անդամ պետություններում Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և մարդու իրավունքների եվրոպական

Իրավական պաշտպանության հատուկ և ընդհանուր միջոցներ

9. Կոնվենցիայի խախտմանը վերաբերող իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների մեծ մասը ներդրվել են կոնկրետ կիրառման ոլորտով: Փորձը ցույց է տալիս, որ այս «իրավական պաշտպանության հատուկ միջոցները» (օրինակ, դատավարության խելամիտ ժամկետների առումով) կարող են շատ արդյունավետ լինել, եթե դրանք ընկալվում և ներդրվում են համապատասխան ձևով: Դրանք կարող են սահմանափակել, այսպիսով, Դատարան ներկայացվող գանգատների քանակը և դատարանի կողմից երկարատև քննարկում պահանջող գործերի քանակը:

10. Բազմաթիվ անդամ պետություններ ներդրել են նաև իրավական պաշտպանության ընդհանուր միջոցներ (օրինակ, սահմանադրական դատարան դիմելու միջոցով), որոնք կարող են օգտագործվել իրավական պաշտպանության հատուկ միջոցներով չքննարկված բողոքների համար: Որոշ անդամ պետություններում, իրավական պաշտպանության այս ընդհանուր միջոցը կարող է օգտագործվել զուգահեռաբար կամ նույնիսկ մինչև այլ իրավական պաշտպանության միջոցների սպառումը: Որոշ պետություններ պահանջ են ավելացնում, որ միջոցը վիճարկվի այն հիմքով, որ այն լրջորեն խախտում է սահմանադրական իրավունքները և գանգատարկուի համար լուրջ և անդառնալի, անհարթելի հետևանքներ են առաջանում նման գանգատը քննարկելը մերժումից: Հարկ է նշել, որ այն պետությունները, որոնք ունեն իրավական պաշտպանության այդպիսի հատուկ միջոց, դատարանի առջև ավելի քիչ գործեր ունենալու միտում ունեն:

11. Այսպիսով, անդամ պետություններ իրենք պետք է որոշեն, թե որ համակարգն է ավելի հարմար Կոնվենցիայով պաշտպանվող իրավունքների անհրաժեշտ պաշտպանությունը ապահովելու համար, հաշվի առնելով իրենց սահմանադրական ավանդույթները և առանձնահատկությունները:

12. Ինչպիսին էլ որ լինի ընտրված համակարգը, փորձը ցույց է տալիս, որ դեռևս շատ անդամ պետություններում գոյություն ունեն իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների առկայության և/կամ արդյունավետության թերություններ, և որպես հետևանք, դա դատարանի համար աշխատանքի լրացուցիչ ծանրաբեռնվածություն է առաջացնում:

Իրավունքի պաշտպանության միջոց «պիլոտային» վճռից հետո

13. Այն բանից հետո, երբ կայացվել է Դատարանի վճիռ, որ բացահայտել է պետության իրավունքում և պրակտիկայում կառուցվածքային կամ ընդհանուր թերություն («պիլոտային» վճիռ) և երբ նույն հիմնախնդրին վերաբերող բազմաթիվ գանգատներ առկա են Դատարանում կամ ենթակա են ներկայացման Դատարան («կրկնվող գործեր»), պատասխանող պետությունը պետք է ապահովի, որ պոտենցիալ գանգատարկուները ունենան իրավական պաշտպանության ներպետական միջոց, որը թույլ կտա դիմել իրավասու ազգային մարմնին, մի միջոց, որը կարող է օգտագործվել նաև ներկա գանգատարկուների կողմից: Նման արագ և արդյունավետ միջոցը նրանց թույլ կտար արդեն փոխհատուցում ստանալ ազգային մակարդակում՝ Կոնվենցիայի համակարգի սուբսիդիարության սկզբունքին համապատասխան:

14. Իրավական պաշտպանության նման ներպետական միջոցը կկարողանար նաև զգալիորեն նպաստել Դատարանի ծանրաբեռնվածության կրճատմանը: Թեև պիլոտային վճռի կատարումը էական է մնում կառուցվածքային հիմնախնդիրը լուծելու համար և, ըստ այդմ, նույն հարցի վերաբերյալ հետագա գանգատների ներկայացումը կանխելու համար, կարող է գոյություն ունենալ անձանց կատեգորիա, որը վնաս է կրել այս հիմնախնդրից մինչև դրա լուծումը: Այս անձանց համար ազգային մակարդակում հատուցում ապահովելուն ուղղված իրավական պաշտպանության միջոցի գոյությունը թույլ կտար դատարանին՝ նրանց հրավիրել օգտագործել այս նոր միջոցը և անհրաժեշտության դեպքում, նրանց գանգատները հայտարարել անընդունելի:

15. Դրան հասնելու համար հնարավոր են բազմաթիվ տարբերակներ, ի թիվս այլոց, կախված խնդրո առարկա կառուցվածքային հիմնախնդրի բնույթից և այն բանից, թե այդ պրոբլեմից ազդված անձը դիմել է, թե ոչ Դատարան:

16. Մասնավորապես, հատուկ կառուցվածքային հիմնախնդիր բացահայտած վճռից հետո, կարելի կլինի ընդունել, օրինակ ժամանակավոր մոտեցում, որով տվյալ պետությունը կքննարկեր

դատարանի դատական նախադեպի հրապարակման և տարածման մասին, ընդունված 2002 թվականի դեկտեմբերի 18-ին նախարարների պատվիրակների 822-րդ ժողովի ընթացքում
Նախարարների կոմիտեի Rec(2004) 4 հանձնարարական-առաջարկությունը անդամ պետություններին «Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան համալսարանական ուսուցման և մասնագիտական պատրաստման մեջ», ընդունված 2004 թվականի մայիսի 12-ին նախարարների կոմիտեի 114-րդ նստաշրջանի ընթացքում

իրավական պաշտպանության հատուկ միջոց ներդնելու կամ գոյություն ունեցող միջոցների ընդարձակման հնարավորությունը օրենսդրական կամ դատական նախադեպի ճանապարհով:

17. Այդպիսի դեպք առ դեպք քննարկման ժամանակ, պետությունները կարող են նախատեսել, երբ դա տեղին լինի, Կոնվենցիայի խախտում արձանագրած պիլոտային գործին նմանվող դատավարությունների վերաբացումը, որպեսզի թույլ տրվի դատարանին այդ գործերը չքննել և, անհրաժեշտության դեպքում, արագ շտկել շահագրգիռ անձի խախտված իրավունքը: Այս առումով, նախարարների կոմիտեի (2000)2 Հանձնարարական-առաջարկության մեջ նշված չափանիշները կարող են ծառայել որպես վկայակոչման աղբյուր:

18. Երբ իրավական պաշտպանության մասն միջոց ներդրվի պիլոտային վճռից հետո, կառավարությունները պետք է անհապաղ տեղեկացնեն դատարանին, որպեսզի նա դա կարողանա հաշվի առնել կրկնվող գործերը քննարկելիս:

19. Այնուամենայնիվ, անհրաժեշտ կամ տեղին չի լինի ստեղծել իրավական պաշտպանության միջոց յուրաքանչյուր գործի համար, որում Դատարանի վճիռը բացահայտել է կառուցվածքային հիմնախնդիր կամ դրանց տալ որոշակի հետադարձ ուժ: Որոշ դեպքերում, կարող է նախընտրելի լինել Դատարանին թողնել գործերը քննելու հոգսը, որպեսզի, հատկապես բացառվի զանգատարկուին՝ կրկին ներպետական իրավական պաշտպանության միջոցների սպառելու պարտականության պարտադրումը, որը ավելին, կարող է կյանքի կոչվել օրենսդրական փոփոխությունների ընդունումից հետո միայն:

Դատական ընթացակարգերի գերազանցող տևողության համար վիճարկելի հայտարարության դեպքում պաշտպանության միջոցը

20. Իրավունքի պաշտպանության արդյունավետ միջոցի հարցը ներկայումս հատկապես արդիական է դատավարության ոչ խելամիտ տևողության վերաբերյալ դիմումների դեպքում, որոնք Դատարան ներկայացված զանգատների մեծ մաս են կազմում: Այսպես, իր Կուլլան ընդդեմ Լեհաստանի գործով 2000 թվականի հոկտեմբերի 26-ին կայացրած վճռով Դատարանը ընդգծել է նման հայցերի դեպքում պաշտպանության արդյունավետ միջոցի գոյությունը ապահովելու կարևորությունը, ինչպես պահանջում է Կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածը: Դատարանի կողմից այս վճռով տրված ինպուլսին ի հետևանք, անդամ պետություններն առաջարկեցին բազմաթիվ լուծումներ, որպեսզի այս ոլորտում ևս նախատեսեն արդյունավետ պաշտպանության միջոց, որը թույլ է տալիս արձանագրել խախտումը և տրամադրել համապատասխան հատուցում:

- խելամիտ ժամկետներ

21. Բազմաթիվ պետություններ իրենց ներպետական իրավունքում տարբեր ուղիներով (առավելագույն ժամկետ, դատավարության արագացման վերաբերյալ խնդրանքի հնարավորություն) նախատեսում են, որ դատավարության ժամկետը մնա խելամիտ: Որոշ պետություններ քրեական, քաղաքացիական և վարչական գործերով դատավարության յուրաքանչյուր փուլի համար նախատեսում են առավելագույն ժամկետներ: Կոնվենցիայի ներմուծումն անդամ պետությունների իրավական համակարգ, մասնավորապես խելամիտ ժամկետներում դատավարության վերաբերյալ 6-րդ հոդվածով նախատեսված պահանջը, ամրապնդել և լրացրել է ներպետական իրավունքի այս պահանջները:

- Կանխել ուշացումները և արագացնել ընթացակարգերը

22. Եթե օրինական ժամկետները, մասնավորապես քրեական գործերով, չեն պահպանվում կամ եթե տևողությունը զնահատվում է ոչ խելամիտ, մի շարք պետությունների ներպետական իրավունքը նախատեսում է, որ շահագրգիռ անձը կարողանա դիմում ներկայացնել դատավարությունը արագացնելու համար: Եթե խնդրանքն ընդունվում է, այն կարող է հանգեցնել մի որոշման, որը ամրագրում է այն ժամկետը, որի ընթացքում դատարանը, կամ դատախազը կախված դեպքից, պետք է ձեռնարկի սահմանված դատավարական միջոցը, ինչպիսիք են մինչդատական վարույթի ավարտը կամ դատական քննության ժամկետի նշանակումը: Որոշ պետություններում դատարանները կարող են որոշել, որ դատավարությունը պետք է ավարտվի մինչև որոշակի ժամկետը: Այն պետություններում, որոնք ունեն իրավական պաշտպանության ընդհանուր միջոց սահմանադրական դատարանում, բողոքը կարող է ներկայացվել, որոշ հանգամանքներում, նույնիսկ մինչև իրավական պաշտպանության ներպետական այլ միջոցները սպառելը:

- խախտված իրավունքի վերականգնման տարբեր ձևերը

23. Անդամ պետությունների մեծ մասում գոյություն ունեն դատավարության ոչ խելամիտ ժամկետների հատուցման պահանջով հայցերի հնարավորություն, ինչպես ընթացքի մեջ գտնվող դատավարության, այնպես էլ արդեն ավարտված դատավարության առումով: Խախտված իրավունքի վերականգնման ընդհանուր կերպով կիրառվող ձևերից մեկն է, հատկապես արդեն ավարտված գործերով, դրամական փոխհատուցումը: Որոշ դեպքերում, պետական մարմնի կողմից որոշում կայացնելու սահմանված ժամկետները չպահպանելը ինքնին հանգեցնում է գանգատարկուի համար նպաստավոր որոշման կանխավարկածին: Այլ դեպքերում, քրեական գործերով, պատիժը կարող է ավելի մեղմ լինել, որպեսզի հատուցվի խելամիտ ժամկետներն անցած քրեական դատավարության հանգամանքը:

Իրավունքի պաշտպանության արդյունավետ միջոցների ներդրման համար լրացուցիչ կամընտիր աջակցություն

24. Հանձնարարական-առաջարկությունը հանձնարարում է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին անհրաժեշտ միջոցներ ծավալել աջակցություն տրամադրելու այն անդամ պետություններին, որոնք Կոնվենցիայով պահանջվող իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի ներդրման համար աջակցություն կխնդրեն: Խոսքը վերաբերում է, հատկապես, խորհրդատու փորձագետների կողմից իրավական պաշտպանության միջոցների արդյունավետությունը բարելավելու նպատակով իրավական պաշտպանության առկա ներպետական միջոցների ուսումնասիրությունների իրականացմանը: